

PARTICIPATIERADEN EN LOKALE SCHOOLRADEN

Werking van de raden

*Ilse Van Heddegem, Jef C. Verhoeven, Marc Jegers**

Enkele jaren geleden werden de participatieraden (31 mei 1992) en lokale schoolraden (1 april 1991) in het leven geroepen en moesten ze een nieuwe bijdrage leveren tot het proces van decentralisatie en uitbreiding van de lokale autonomie van scholen dat reeds enkele jaren voordien was ingezet. Door onderzoekers werden deze ontwikkelingen van decentralisatie en beleidsparticipatie reeds verschillende jaren gevolgd, zowel in Vlaanderen (VERHOEVEN, 1982; DEVOS, VANDENBERGHE, VERHOEVEN, 1989; MAHIEU, 1989; VERHOEVEN e.a., 1992; VERHOEVEN, GHEYSEN, 1993) als in het buitenland (SMIT e.a., 1987; TORRINGTON en WEIGHTMAN, 1989; CHAPMAN, 1990). Daarenboven werden de participatieraden en lokale schoolraden de laatste jaren bestudeerd door de netten zelf of in opdracht van de overheid. Zo heeft het Departement Onderwijs de werking van de lokale schoolraden laten onderzoeken door het consultingbureau ERNST en YOUNG (XXX, 1995a) en het VSKO heeft zelf een onderzoek ingesteld naar de werking van de participatieraden in het katholiek onderwijs (XXX, 1995b). In 1995 werden deze raden opnieuw onderzocht in een ruime survey.¹ In deze bijdrage zal enkel gerapporteerd worden over de werking van deze raden.

* Ilse VAN HEDDEGEM was tot en met april 1996 als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Centrum voor Theoretische en Onderwijs sociologie van de K.U.Leuven en werkt momenteel als assistent.

Jef C. VERHOEVEN is gewoon hoogleraar aan de K.U.Leuven en leidt aldaar het Centrum voor Theoretische Sociologie en Onderwijs sociologie. Hij publiceerde verschillende boeken, alsook artikels in binnenlandse en buitenlandse tijdschriften over theoretische sociologie en onderwijs sociologie.

Marc JEGERS is hoogleraar aan de V.U.B. en leidt aldaar het Centrum voor Financiële Analyse en Beleid.

1. Binnen het kader van het Onderwijskundig, Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek (OBPWO) gaf de Minister van Onderwijs, L. VAN DEN BOSSCHE, de opdracht aan het Centrum voor Financiële Analyse en Beleid van de V.U.B. en de Afdeling Theoretische en Onderwijs sociologie van de K.U.Leuven om te onderzoeken hoe de leden van de LOGO's en de participatieraden het functioneren van deze raden evalueren. Professor M. JEGERS (V.U.B.) en professor J.C. VERHOEVEN (K.U.Leuven) waren de promotors van het onderzoek en de professoren M. MAGITS (V.U.B.), J. VAN DAMME (K.U.Leuven), R. VANDENBERGHE (K.U.Leuven) en R. VERSTEGEN (K.U.Leuven) de copromotoren. F. BALLY (V.U.B.) en I. VAN HEDDEGEM (K.U.Leuven) waren als onderzoekers verbonden aan het project.

In een eerste deel zullen we de onderzoeksvragen en het theoretisch kader schetsen waarbinnen het thema van het functioneren van de participatieraden en lokale schoolraden geplaatst kan worden. Vervolgens wordt het onderzoeksontwerp en het onderzoeksverloop beschreven. Daarna wordt het wettelijk kader van de participatieraden en lokale schoolraden kort besproken. Ten vierde, zullen de onderzoeksresultaten worden voorgesteld om vervolgens te eindigen met enkele besluiten.

I. ONDERZOEKSVRAGEN EN THEORETISCHE UITGANGSPUNTEN

Participatieorganen hebben een eigen dynamiek die bepaald wordt door een veelheid van factoren. Wij hebben een selectie gemaakt van de belangrijkste factoren. Achtereenvolgens zullen we de aandacht vestigen op de samenstelling van de raden, de taken en de rechten van de raden, het kader waarin zij functioneren, de vergaderfrequentie, de blokvorming en vooroverleg, de informatieverstrekking, de samenwerking tussen de fracties in de raden, de discussie van gevoelige onderwerpen, de mate waarin de besluiten worden nageleefd en het oordeel van de leden over de algemene werking van de raad. Kortom, we geven enkele inzichten over de vergadercultuur in participatieorganen vanuit de onderzoeksliteratuur en de daarbij aansluitende vragen.

Op de eerste plaats moeten we goed in het oog houden dat zowel de participatieraden (PR) als de lokale onderwijsraden van het gemeenschapsonderwijs (LOGO) zijn samengesteld uit verschillende geledingen, die verkozen of gecoöpteerd zijn ofwel op basis van wettelijke voorschriften in de raden zetelen. Hoe dit juist gebeurt, zal later worden beschreven. Belangrijk is te beseffen dat elke geleding een bepaalde groep van de schoolgemeenschap of de lokale gemeenschap vertegenwoordigt en dat zij verschillende belangen kunnen hebben, ook al heeft de raad globaal als doel de school goed te laten functioneren in dienst van de leerlingen. In de PR-en van het gesubsidieerd onderwijs zijn ouders, leerkrachten, de lokale gemeenschap en de inrichtende macht vertegenwoordigd en wordt de raad meestal voorgezeten door de directeur of directrice. In de LOGO gaat het om dezelfde partijen, uitgezonderd de inrichtende macht, vermits de LOGO zelf de lokale inrichtende macht is (samen met de ARGO). De directeurs of directrices zijn nooit voorzitter, maar één van hen (indien

meerdere scholen in de LORGO vertegenwoordigd zijn) is de afgevaardigde bestuurder. De taken van de PR-en en de LORGO's zijn ook verschillend: de eerste kunnen enkel adviseren, de tweede kunnen beslissen (zie later). Uit vroeger onderzoek (Verhoeven e.a., 1992: 56-61) over de werking van andere overlegorganen in de scholen bleek reeds dat de geledingen een andere perceptie kunnen hebben van het functioneren van deze raden. Leerkrachten blijken de kwaliteit van de werking van schoolorganen veel lager te waarderen dan de directie. Bovendien evalueren leerkrachten de schoolorganen als minder onmisbaar voor het bewaken van de onderwijskwaliteit dan de directie. Toch erkent men het belang van participatie voor kwaliteitsbewaking.

Een eigen vergadercultuur van participatieorganen is niet enkel het resultaat van de samenstelling van de raad, maar drukt zich ook uit in verschillende andere kenmerken.

Ten eerste, moet er rekening worden gehouden met de vergaderfrequentie. Vergaderingen die regelmatig plaatshebben, creëren meer mogelijkheden tot overleg en controle van de beslissingen dan wanneer men slechts zelden vergadert. In hun onderzoek naar de werking van de medezeggenschapsraden in Nederland stelden SMIT e.a. (1987: 198) vast dat deze raden enkel effectief kunnen functioneren als deze raden regelmatig vergaderen: slechts dan kan de medezeggenschapsraad de beleidsvoorstellen van het bestuur goed beoordelen en op de hoogte blijven van ontwikkelingen op school.

Het is niet voldoende dat de raden regelmatig vergaderen, ze moeten tevens zo voltallig mogelijk vergaderen. Daarom moet er aandacht worden besteed aan het absentisme. De absentiegraad van de leden kan iets vertellen over het belang en het nut van de raad. Opgesplitst naar de verscheidene geledingen kan dit aanduiden welke geledingen er eigenlijk belang hechten aan de raad. De opkomst van de geledingen bij vergaderingen van de medezeggenschapsraad werd door SMIT e.a. (1987: 29) nagegaan door aan de voorzitter te vragen of de opkomst hoog, wisselend of laag was. De opkomst van het personeel en ouders bij vergaderingen van de medezeggenschapsraad bleek algemeen hoog (respectievelijk 87 % en 83 %) te zijn. Wij zullen dit onderzoeken voor wat de PR-en en de LORGO's betreft.

Raden functioneren niet enkel op basis van wat er zich binnen de eigenlijke vergaderingen afspeelt, maar ook op basis van besprekingen die aan de raad voorafgaan. Het is immers niet ongebruikelijk dat wanneer bepaalde problemen zich voordoen, voorzitters en andere leden van de raad voorafgaandelijk overleg plegen om de besluitvorming te vergemakkelijken. SMIT e.a. (1987: 215) gebruikten in hun onderzoek het vooroverleg als verklarende variabele voor het functioneren van de medezeggenschapsraad en kwamen tot de conclusie dat vooroverleg (en ook agendaoverleg) tussen schoolleider, personeel, ouders en leerlingen samenhangt met een grotere feitelijke invloed van de medezeggenschapsraad op het beleid van het schoolbestuur.

Belangrijk voor een raad is eveneens dat hij kan beschikken over voldoende en goede informatie. Zonder voldoende, goede informatie kunnen de leden hun taken niet naar behoren vervullen. In het onderzoek over de medezeggenschapsraden in Nederland bleek dit een

belangrijke factor te zijn om tot goede oordelen en beslissingen te komen (SMIT e.a., 1987: 41-47).

Verder heeft een raad ook nood aan samenwerking, niet enkel tussen de leden onderling, maar eveneens tussen de geledingen. Indien raden belanden in een constante oppositie tussen de leden en de geledingen, kan men moeilijk tot een coherent beleid komen. In het Nederlandse onderzoek (SMIT e.a., 1987, 74-78) over de medezeggenschapsraden werd nagegaan hoe de onderlinge verhoudingen in de medezeggenschapsraad waren. Men onderscheidde de verhoudingen tussen de individuele leden en tussen de geledingen. Wat de eerste betreft, kon worden vastgesteld dat er goede onderlinge verhoudingen heersten en dat er goed gewerkt werd. Tussen de geledingen kwamen er echter geschillen voor waarbij de directeur als bemiddelaar moest tussenbeide komen.

Aangezien de raad op het domein komt waar de directie traditioneel quasi-autonoom besliste, moet er bijzondere aandacht worden besteed aan de relatie tussen de directie en de raad. In het onderzoek van SMIT e.a. werd vastgesteld dat de meeste geschilpunten tussen de medezeggenschapsraad en de directeur handelden over de organisatorische inrichting, de materiële exploitatie van de school, de huishoudelijke regels van de medezeggenschapsraad en het terbeschikkingstellen van faciliteiten aan de medezeggenschapsraad. Bij deze onenigheden moest er meestal niemand als tussenpersoon optreden om tot een oplossing te komen.

Ook het onderzoek van VAN ESCH (1989, 161-162) onderstreept het belang van de samenwerking voor het functioneren van raden, hier meer bepaald voor de schoolbesturen in Nederland. Hij stelt vast dat wanneer de cohesie binnen het bestuur groter is, schoolbesturen hun beleidsruimte beter benutten. Cohesie wordt hierbij gedefinieerd als de eenstemmigheid over de na te streven doelstellingen, de in te zetten middelen om de doelstellingen te verwezenlijken en de weg waarlangs die middelen het best kunnen worden ingezet. Daarenboven toont hij aan dat wanneer schoolbesturen veel cohesie bezitten naast andere kenmerken, deze meer van de beleidsruimte inzake de vormgeving van de levensbeschouwelijke grondslag gebruik maken.

De samenwerking van raden kan anderzijds worden bedreigd door bijzondere gevoeligheden. Deze problemen ter sprake kunnen brengen, vraagt een grote openheid van de leden. Is dit niet het geval dan zal de raad in zijn werking wellicht worden afgeremd en zal de tevredenheid van de leden over de werking van de raad wellicht afnemen.

Verder is het van groot belang voor de werking van de raad te weten hoe de leden de uitoefening van de bevoegdheden van de raad percipiëren en hoe zij menen dat de besluiten worden uitgevoerd. Kan een raad in de ogen van de leden zijn bevoegdheden realiseren en komen tot goede besluiten die tevens worden uitgevoerd, dan zal dit bevorderlijk zijn voor de werking van de raad. Voorwaarde is nochtans dat er ook ruimte moet zijn om alle bevoegdheden uit te voeren. PR-en bv. hebben het recht op informatie en advies en hebben de bevoegdheid van overleg en instemming voor bepaalde beleidsdomeinen. Afhankelijk van de werking van de raden zullen deze rechten min of meer voorkomen. VERHOEVEN &

GHEYSEN (1993: 161) stelden in 1993 vast dat in de twaalf onderzochte secundaire scholen geen enkele PR gebruik maakte van de overleg- en instemmingsbevoegdheid. De raden hadden zich tot dan toe beperkt tot het gebruik van het informatierecht en de adviesbevoegdheid. De LOGO's daarentegen beschikken over meer bevoegdheden en maakten ervan ook meer gebruik. SMIT e.a. (1987: 198) van hun kant hanteren de mate waarin de medezeggenschapsraad gebruik maakt van haar advies- en instemmingsbevoegdheid als een indicator voor het goed functioneren van de medezeggenschapsraad. Volgens hen (SMIT e.a., 1987: 216) is er een positief verband tussen enerzijds advies en instemming vragen aan de medezeggenschapsraad door het schoolbestuur en anderzijds de invloed van de medezeggenschapsraad op de besluiten van het bestuur volgens de leden van de raad. Maar anderzijds is er een negatief verband tussen het aantal advies- en instemmingsactiviteiten van de medezeggenschapsraad en de invloed van de raad op de besluiten van het bestuur, gemeten volgens meer objectieve criteria.

Het lijkt eveneens evident dat er een verband zal zijn tussen de frequentie en getrouwheid van de opvolging van adviezen of besluiten en de gepercipieerde invloed op het schoolbeleid van en tevredenheid met de raad. Ook is het erg waarschijnlijk dat er een relatie zal zijn tussen het oordeel van de leden over de genomen beslissingen en de gepercipieerde invloed op het schoolbeleid van en tevredenheid met de raad.

II. HET ONDERZOEKSONTWERP EN ONDERZOEKSVEROLOP

De dataverzameling in het onderzoek gebeurde door middel van gestructureerde vragenlijsten die de raadsleden toegestuurd kregen (survey-techniek). Na het doornemen van literatuur over participatie en lokaal schoolbeleid en het afnemen van tien explorerende semi-gestructureerde interviews, werden voor de verscheidene geledingen proefversies van gestructureerde vragenlijsten ontworpen. Deze werden voorgelegd aan een aantal geselecteerde proefpersonen (leden van PR'en en LOGO's uit de verscheidene geledingen) en op basis van hun opmerkingen werden de definitieve versies van de vragenlijsten opgemaakt.

Voor elk onderwijsnet en elke geleding van de PR of LOGO werd een specifieke vragenlijst opgesteld, dus in totaal 15 verschillende vragenlijsten. Daarnaast werd er ook voor de scholen die deel uitmaakten van de bevraagde PR of LOGO een kleine vragenlijst voorzien met specifieke vragen over de school zelf.

Uit de drie onderwijsnetten werden 1000 scholen getrokken: 500 scholen in het gewoon lager onderwijs en 500 scholen in het gewoon secundair onderwijs. Omwille van te kleine aantallen in bepaalde onderwijsnetten werd geopteerd voor een disproportionele steekproef. Om de respons zo hoog mogelijk te brengen werden de respondenten driemaal aangeschreven. Een eerste verzending gebeurde tussen 2 februari en 27 februari 1995. Tussen 21 februari en 20 maart 1995 werden de herinneringsbrieven verstuurd, en tussen 10 maart en 1 april 1995 werden voor een tweede maal vragenlijsten

verzonden. De uiteindelijke responsgraad voor de verscheidene onderwijsnetten bedroeg 66 % in het gemeenschapsonderwijs (N = 1.373), 65 % in het officieel gesubsidieerd onderwijs (N = 866) en 67 % in het vrij gesubsidieerd onderwijs (N = 2.149).

Voor de statistische verwerking van de gegevens (met SAS) werd gewogen naar net, geleding en onderwijsniveau, en in het gemeenschapsonderwijs werd ook nog een weging doorgevoerd voor het aantal respondenten van een geleding per raad (bij de leerkrachten, ouders en leden van de lokale gemeenschap werden telkens twee mensen aangeschreven, maar ze hebben niet telkens allebei geantwoord). Bijgevolg konden er uitspraken over de populatie worden gedaan.

III. HET WETTELIJK KADER

Enkele jaren geleden heeft de wetgever (Decreet 19 december 1988 en Decreet 23 oktober 1991) aan de scholen van het gemeenschapsonderwijs en het gesubsidieerd onderwijs respectievelijk opgelegd LOGO's en PR-en op te richten. Deze raden voorzien in een vertegenwoordiging van leerkrachten, ouders, lokale sociale, culturele en economische milieus, en de directie in het lager onderwijs en het secundair onderwijs. In het gesubsidieerd onderwijs is ook de inrichtende macht vertegenwoordigd. In het gemeenschapsonderwijs maken de LOGO's zelf deel uit van de inrichtende macht, als ondergeschikt orgaan van de ARGO. Leerlingen kunnen worden uitgenodigd, maar hebben geen vaste vertegenwoordiging.

In de PR-en worden de ouders en leerkrachten verkozen, de vertegenwoordigers van de lokale gemeenschap gecoöpteerd en de vertegenwoordigers van de inrichtende macht intern aangeduid. De functie van voorzitter wordt bijna altijd uitgeoefend door de directeur van (één van) de instelling(en). De directeur woont de vergadering met raadgevende stem bij. In de LOGO's worden de oudervertegenwoordigers rechtstreeks verkozen, de vertegenwoordigers van de lokale gemeenschap worden gecoöpteerd door de oudervertegenwoordigers, de leerkrachten worden gecoöpteerd door de twee voorgaande geledingen uit het pedagogisch college en (één van) de directeur(s) vervult de functie van afgevaardigde bestuurder. De afgevaardigde bestuurder is, ook ingeval er meerdere instellingshoofden zijn, de enige vertegenwoordiger van de directie met stemrecht. De voorzitter wordt onder de oudervertegenwoordigers of vertegenwoordigers van de lokale gemeenschap gekozen.

LOGO's hebben beslissingsbevoegdheid betreffende het lokaal beleid en beheer van de scholen onder hun bevoegdheid en dit zowel inzake het materieel en financieel beheer als wat betreft het algemeen, het onderwijskundig en het personeelsbeleid.² PR-en hebben

2. Zie ook MAGITS, M. en VENY, L., (1992) 'Het Argo-decreet, de lege ferenda. Omtrent de samenstelling van de raden', *T.O.R.B.*, (4), 225-232 en MAGITS, M. en VENY, L., (1992) 'Het Argo-decreet, de lege ferenda. Omtrent de bevoegdheidsaansprakelijkheids- en toezichtsregeling', *T.O.R.B.*, (2), 124-130.

naast adviesbevoegdheid over de algemene organisatie, werking en planning van de school en de algemene criteria inzake begeleiding en evaluatie van de leerlingen, ook overlegbevoegdheid inzake de vaststelling van criteria voor de aanwending van het lestijdenpakket en de urenleraar, de vaststelling en wijziging van het reglement van de school, het door de inrichtende macht georganiseerde leerlingenvervoer en de veiligheid en gezondheid van de leerlingen. Verder kan hen ook een informatierecht over alle zaken die een invloed hebben op het algemeen schoolleven worden toegewezen en in het vrij gesubsidieerd onderwijs kan daarenboven ook een instemmingsbevoegdheid worden toegekend.³ Tussen de PR-en en de LORGO's bestaat er dus duidelijk een verschil: bij de LORGO's gaat het werkelijk om medebeheer, terwijl het bij de PR-en louter inspraak betreft. Het is belangrijk dit aan te stippen, omdat bepaalde vaststellingen slechts kunnen begrepen worden in het licht van dit wettelijk kader.

IV. ONDERZOEKSRESULTATEN⁴

A. Vergaderfrequentie

Elementaire indicatoren om de werking van de raden te beschrijven zijn het aantal geplande vergaderingen, het aantal vergaderingen en de absentiegraad. Daarenboven lieten we op een schaal van veel te weinig (1) tot veel te veel (5) alle geledingen aanduiden wat ze van het aantal vergaderingen van de PR/LORGO vonden.

1. VGO

In het VGO is er nogal wat verschil tussen wat gepland was en wat men verwezenlijkte. Uit gegevens van het VSKO (1995) blijkt dat 95 % van de raden over een tijdspanne van één jaar drie vergaderingen hadden gepland. De overige 5 % hadden twee tot vijf vergaderingen gepland. Uiteindelijk hield 34 % van de raden vijf vergaderingen, 27 % vier vergaderingen, 16 % zes vergaderingen en 10 % van de raden drie vergaderingen. De overige 22 % hield één, twee, zeven, acht, negen, tien of elf effectieve vergaderingen. Er werden dus in het totaal veel meer vergaderingen gehouden dan er waren gepland.

De meeste geledingen vinden dat er 'voldoende' vergaderingen zijn (van 2.7 tot 3.2 gemiddeld). Het gemiddelde van de ouders (2.5) ligt iets lager en wijst op een gevoel van een tekort. Binnen elke geleding is de spreiding van de antwoorden relatief klein (de standaardafwijking s gaande van 0.5 bij de voorzitters tot 0.9 bij ouders): men is het dus vrij goed eens met elkaar over het aantal vergaderingen. Dat de voorzitters en de leden van de inrichtende macht het aantal vergaderingen vol-

doende vinden, is te verklaren door het feit dat deze mensen nog lid zijn van tal van andere schoolorganen, wat bij de andere geledingen minder het geval is. Men zou deze houding ook kunnen interpreteren als een uiting van een zekere vrees dat frequentere vergaderingen hun autonomie zou kunnen beknotten.

De absentiegraad van de verscheidene geledingen ligt laag. Op de vergaderingen is van minstens 95 % van de raden de helft of meer van de leden van elke geleding aanwezig.

2. OGO

Van de raden plande 73 % drie vergaderingen op een jaar en 17 % plande vier vergaderingen. De overige 10 % plande één, twee of vijf vergaderingen. Het aantal effectief gehouden vergaderingen bedroeg voor 64 % van de raden drie, in 16 % van de gevallen vier en in 14 % van de raden twee. In tegenstelling tot het VGO is het aantal geplande vergaderingen hier meer in overeenstemming met het aantal feitelijk gehouden vergaderingen.

Net zoals in het VGO vinden de voorzitters (3.1) en de inrichtende macht (3.0) het aantal vergaderingen gemiddeld voldoende. Dit is niet het geval bij de andere geledingen: de ouders (2.2) vinden het aantal vergaderingen te weinig, de lokale gemeenschap (2.5) en het personeel (2.6) nemen ergens een tussenstandpunt in. Terwijl de voorzitters ($s = 0.4$) hierover tamelijk sterk akkoord gaan, zijn de leden van de andere geledingen (s varieert van 0.8 tot 0.9) hierover meer verdeeld.

In één op drie raden (31 %) is minder dan de helft van de leden van de inrichtende macht aanwezig op vergaderingen van de raad. Dit valt voor een groot deel toe te schrijven aan de inrichtende machten van stedelijke scholen en scholen van grote gemeenten. Daar in zulke steden en gemeenten zich talrijke scholen bevinden, kunnen de schepenen, de gemeenteraadsleden en hun medewerkers dikwijls niet aanwezig zijn op alle vergaderingen van al deze scholen. Om aan dit euvel in zekere mate te verhelpen, werden in het stedelijk onderwijs systematisch de directeurs van andere scholen van dezelfde stad en hetzelfde net gemandateerd door hun inrichtende macht om in de PR van een andere school te zetelen. Van de lokale gemeenschap en de ouders is voor respectievelijk 81 % en 87 % van de raden de helft of meer van de leden aanwezig op vergaderingen. Raden waar meer dan de helft van het personeel aanwezig is op vergaderingen zijn de regel (97 %).

3. GO

Per jaar plande 18 % van de LORGO's vijf vergaderingen, 15 % plande er zes, 10 % plande er zeven en nog eens 40 % plande acht of meer vergaderingen. Het aantal feitelijk gehouden vergaderingen bleek voor 15 % van de raden vijf te zijn, voor 20 % van de raden zes, voor 11 % van de raden zeven en voor 40 % van de raden acht of meer vergaderingen. Net zoals in het OGO komt het aantal geplande vergaderingen vrij goed overeen met het aantal feitelijk gehouden vergaderingen.

Alle geledingen vinden het aantal vergaderingen voldoende (gemiddelden van 2.8 tot 3.0) met uitzondering van de afgevaardigde bestuurders (score 3.4) die zich

3. Zie ook VERSTEGEN, R., NEIRINCK, H. & DELRUE, T., *Inspraak en medezeggenschap in het onderwijs*. Seminarieverhandeling. K.U.Leuven.

4. Indien bij de onderzoeksresultaten sprake is van significante verbanden, gaat het om een betrouwbaarheidsniveau van 99% ($\alpha=0.01$).

Tabel 1. Blokvorming volgens de geledingen (VGO)

Geleding	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter	Totaal (N=1704)
blokvorming tussen geledingen	10%	12%	21%	23%	6%	15%
blokvorming anders dan geledingen	9%	6%	14%	14%	6%	10%

Tabel 2. Blokvorming volgens de geledingen (OGO)

Geleding	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter	Totaal (N=673)
blokvorming tussen geledingen	9%	8%	34%	24%	10%	18%
blokvorming anders dan geledingen	9%	18%	23%	14%	8%	15%

situëren tussen de categorie 'voldoende' en de categorie 'te veel' en daardoor significant verschillen van de anderen. De meningen van de afgevaardigde bestuurders en de voorzitters liggen dicht bij elkaar ($s = 0.4$), die van de ouders en de lokale gemeenschap daarentegen niet ($s = 1.0$). De leerkrachten vallen tussen deze twee groepen ($s = 0.7$).

In negen op tien raden is de helft of meer van de leden van de personeelsgeleding, de oudergeleding en de lokale gemeenschap aanwezig op vergaderingen van de LOGO. Het aandeel raden waar minder dan de helft van de directie naar de vergaderingen komt, is te verwaarlozen (2 %).

Voor de drie netten hebben we onderzocht of de frequentie van de vergaderingen enige invloed heeft op de beoordeling van de kwaliteit van de werking van de raad. Enkel in het VGO vinden we dit verband, niet in de andere netten. Dit vraagt uiteraard verder onderzoek. Ook op andere punten komt het VGO apart over: als de vergaderfrequentie van de PR stijgt, hebben de leden de indruk dat zij hun informatie- en adviesrecht, alsook hun overleg- en instemmingsbevoegdheid zien toenemen. Ook dit vergt meer onderzoek.

B. Blokvorming

Naast vergaderfrequentie vormt de blokvorming een belangrijke structurele factor van de werking van de PR-en en de LOGO's. Het is immers mogelijk dat geledingen op bepaalde momenten blok vormen om bepaalde principes aanvaard te krijgen, maar evengoed is het mogelijk dat men los van de geledingen blok vormt met dit doel.

1. VGO

In het VGO doet blokvorming zich slechts in beperkte mate voor. Van alle leden ervaart 15 % blokvorming tus-

sen geledingen en 10 % spreekt van blokvorming over de geledingen heen. Het aandeel van de ouders en het personeel dat vindt dat er sprake is van blokvorming is significant groter bij de andere geledingen.

Volgens diegenen die vinden dat er sprake is van blokvorming ($N = 99$) zijn de meest voorkomende blokken die gevormd worden de volgende: inrichtende macht-personeel-voorzitter (20 %), lokale gemeenschap-personeel-voorzitter (25 %) en lokale gemeenschap-personeel-ouders (17 %). Andere combinaties doen zich niet of bijna niet voor.

2. OGO

In het OGO vindt 15 % van alle leden dat er sprake is van blokvorming anders dan de geledingen en 18 % spreekt van blokvorming tussen de geledingen. Net zoals in het VGO is het aandeel leden dat deze mening is toegedaan significant groter onder de ouders en het personeel dan onder de andere geledingen.

De drie meest vernoemde blokken ($N = 56$) zijn dezelfde als in het VGO, namelijk de combinaties inrichtende macht-personeel-voorzitter (23 %), lokale gemeenschap-personeel-voorzitter (39 %) en lokale gemeenschap-personeel-ouders (14 %). Andere combinaties doen zich niet of veel minder voor (24 %).

3. GO

Ongeveer één vierde van alle leden vindt dat er sprake is van blokvorming tussen geledingen en bijna één derde spreekt van blokvorming anders dan de geledingen. Daarenboven blijken de opvattingen van de geledingen op de twee punten niet erg te verschillen (resp. $p = .322$, $p = .720$).

Diegenen die blokvorming tussen geledingen waarnemen ($N = 106$), hebben het vooral over de combinaties

Tabel 3. Blokvorming volgens de geledingen (GO)

Geleding	afgevaardigde bestuurder	leerkrachten	lokale gemeenschap	ouders	voorzitter	Totaal (N=939)
Blokvorming tussen geledingen	25%	31%	24%	27%	21%	26%
Blokvorming anders dan geledingen	36%	30%	30%	29%	24%	30%

Tabel 4. Gemiddelde mate van vooroverleg tussen de geledingen (VGO)

Oordeel door over	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter
overleg met inrichtende macht	2.821 (s=1.532)	1.538 (s=1.000)	1.347 (s=0.735)	1.397 (s=0.880)	2.987 (s=0.825)
overleg met lokale gemeenschap	1.517 (s=0.913)	1.589 (s=1.035)	1.412 (s=0.821)	1.207 (s=0.538)	1.475 (s=0.485)
overleg met ouders	1.705 (s=1.056)	1.569 (s=1.077)	2.719 (s=1.415)	1.652 (s=0.971)	2.367 (s=0.732)
overleg met personeel	2.119 (s=1.341)	1.553 (s=0.969)	1.619 (s=0.933)	3.106 (s=1.320)	3.183 (s=0.834)
overleg met voorzitter	3.178 (s=1.614)	2.007 (s=1.288)	2.019 (s=1.212)	2.634 (s=1.358)	

directie-leerkrachten-voorzitter (18 %), ouders-lokale gemeenschap-voorzitter (28 %) en leerkrachten-lokale gemeenschap-voorzitter (14 %). Verder doen zich nog een aantal andere combinaties in mindere mate voor (40 %), zoals directie-ouders-voorzitter, directie-ouders-leerkrachten en lokale gemeenschap-ouders-leerkrachten. Bepaalde combinaties komen ook helemaal niet voor.

C. Vooroverleg

Niet enkel blokvorming is interessant om de werking van een raad in te schatten. Ook het vooroverleg tussen de leden van eenzelfde geleding kan de dynamiek van een raad beïnvloeden. In tabellen 4, 5 en 6 worden de gemiddelden weergegeven van de antwoorden die de leden gaven aan de hand van een vijfpuntenschaal gaande van 1 (nooit) over 3 (soms) tot 5 (altijd). Op de diagonaal staan gemiddelden die betrekking hebben op het vooroverleg met de eigen geleding, links en rechts van de diagonaal gaat het om gemiddelden die verwijzen naar het vooroverleg met andere geledingen. In principe zouden de linker- en rechterhelft elkaars spiegelbeeld moeten zijn.

Als dat niet zo is, wijst dit op een verschil in de perceptie van het vooroverleg door de twee betrokken geledingen.

1. VGO

Uit de diagonaal valt op te maken dat de lokale gemeenschap nooit of zelden onderling vooroverleg pleegt, in tegenstelling tot de ouders, de inrichtende macht en het personeel die soms met de eigen geleding voorafgaand overleg plegen ($p = .0001$). Dat de lokale gemeenschap nooit intern overleg pleegt, is vrij logisch aangezien het hier niet om een georganiseerde groep gaat met gemeenschappelijke belangen.

Met de lokale gemeenschap wordt zelden tot nooit vooroverleg gepleegd door de andere geledingen, behalve door het personeel dat zo goed als nooit vooraf zaken bespreekt met leden van de lokale gemeenschap ($p = .0001$). Hetzelfde geldt voor wat betreft het vooroverleg met de inrichtende macht ($p = .0001$) en de ouders ($p = .0001$), alhoewel hier de voorzitter een uitzondering vormt. Doorgaans plegen de voorzitters soms overleg met de inrichtende macht en zelden tot soms met de ouders. Ook met het personeel ($p = .0001$) pleegt de voor-

Tabel 5. Gemiddelde mate van vooroverleg tussen de geledingen (OGO)

Oordeel door over	Inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	Voorzitter
overleg met inrichtende macht	2.842 (s=1.748)	1.508 (s=1.007)	1.415 (s=0.828)	1.398 (s=0.756)	2.845 (s=0.805)
overleg met lokale gemeenschap	1.643 (s=1.137)	1.933 (s=1.297)	1.536 (s=0.973)	1.405 (s=0.733)	1.650 (s=0.510)
overleg met ouders	1.816 (s=1.235)	1.973 (s=1.292)	2.658 (s=1.548)	1.884 (s=1.125)	2.494 (s=0.722)
overleg met personeel	2.180 (s=1.473)	1.946 (s=1.258)	2.033 (s=1.146)	3.212 (s=1.402)	3.458 (s=0.778)
overleg met voorzitter	3.373 (s=1.628)	1.995 (s=1.222)	2.255 (s=1.258)	2.841 (s=1.313)	

Tabel 6. Gemiddelde mate van vooroverleg tussen de geledingen (GO)

Oordeel door Over	afgevaardigde bestuurder	leerkrachten	lokale gemeenschap	ouders	voorzitter
Overleg met directie	4.512 (s=0.462)	2.526 (s=1.080)	1.983 (s=1.200)	2.111 (s=1.202)	4.091 (s=0.590)
overleg met leerkrachten	3.624 (s=0.582)	3.100 (s=1.152)	1.794 (s=1.060)	2.015 (s=1.099)	2.522 (s=0.661)
overleg met lokale gemeenschap	2.185 (s=0.626)	1.592 (s=0.773)	2.036 (s=1.300)	1.816 (s=0.997)	2.604 (s=0.586)
overleg met ouders	2.483 (s=0.631)	1.732 (s=0.822)	1.855 (s=1.134)	2.174 (s=1.164)	3.221 (s=0.838)
overleg met voorzitter	4.138 (s=0.609)	1.752 (s=0.917)	2.158 (s=1.408)	2.189 (s=1.201)	

zitter soms overleg. De inrichtende macht doet dit zelden en de ouders en de lokale gemeenschap bijna nooit. Met de voorzitter ($p = .0001$) wordt volgens de ouders en de lokale gemeenschap zelden overleg gepleegd en volgens de inrichtende macht en het personeel soms. Bij het vergelijken van de linker- en rechterhelft van de tabel blijkt dat de inrichtende macht haar vooroverleg met bepaalde geledingen ruimer en het personeel haar vooroverleg met bepaalde geledingen geringer ziet dan die andere geledingen hun vooroverleg met de inrichtende macht en het personeel percipiëren. De standaardafwijkingen tonen aan dat de meningen van de voorzitters van de verscheidene PR-en minder sterk uiteenlopen dan die van de andere geledingen.

2. OGO

Door de inrichtende macht en het personeel wordt voorafgaand aan de vergaderingen van de PR soms overleg gepleegd binnen de eigen geleding ($p = .0001$). Bij de lokale gemeenschap gebeurt dit zelden, terwijl de ouders een gemiddelde score tussen 'zelden' en 'soms' behalen. De situatie in het OGO is dus bijna identiek aan die in het VGO.

Met de lokale gemeenschap wordt door alle andere geledingen bijna nooit vooroverleg gepleegd ($p = .0586$). Hetzelfde geldt voor het vooroverleg met de inrichtende macht, met uitzondering van de voorzitter die soms vooroverleg pleegt met de inrichtende macht ($p = .0001$).

Tabel 7. Gemiddelde hoeveelheid (1e rij in cel) en belangrijkheid (2e rij in cel) van informatie (VGO)

Oordeel door over	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter
informatie van de inrichtende macht		3.024 (s=1.385) 3.613 (s=1.213)	2.814 (s=1.468) 3.476 (s=1.352)	2.652 (s=1.287) 3.438 (s=1.313)	3.167 (s=0.685) 3.817 (s=0.472)
informatie van de lokale gemeenschap	2.368 (s=1.383) 2.981 (s=1.374)		2.171 (s=1.319) 2.827 (s=1.405)	2.063 (s=1.199) 2.603 (s=1.334)	2.351 (s=0.694) 3.191 (s=0.625)
informatie van de ouders	2.787 (s=1.261) 3.356 (s=1.165)	2.909 (s=1.238) 3.451 (s=1.171)		2.614 (s=1.203) 3.108 (s=1.205)	2.927 (s=0.630) 3.579 (s=0.502)
informatie van het personeel	3.177 (s=1.303) 3.638 (s=1.165)	2.981 (s=1.267) 3.554 (s=1.156)	2.714 (s=1.325) 3.402 (s=1.242)		3.294 (s=0.612) 3.768 (s=0.472)
informatie van de voorzitter	4.189 (s=1.199) 4.246 (s=1.053)	3.883 (s=1.189) 4.054 (s=1.044)	3.656 (s=1.329) 3.989 (s=1.077)	3.761 (s=1.179) 3.941 (s=1.053)	

Tabel 8. Gemiddelde hoeveelheid (1e rij in cel) en belangrijkheid (2e rij in cel) van informatie (OGO)

Oordeel door Over	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter
informatie van de inrichtende macht		2.804 (s=1.385) 3.525 (s=1.491)	2.555 (s=1.342) 3.382 (s=1.438)	2.677 (s=1.265) 3.455 (s=1.277)	3.103 (s=0.591) 3.679 (s=0.575)
informatie van de lokale gemeenschap	2.358 (s=1.307) 3.018 (s=1.372)		2.063 (s=1.219) 2.799 (s=1.455)	1.960 (s=1.077) 2.410 (s=1.184)	2.186 (s=0.613) 2.736 (s=0.596)
informatie van de ouders	2.766 (s=1.216) 3.213 (s=1.273)	2.820 (s=1.369) 3.445 (s=1.347)		2.446 (s=1.185) 2.990 (s=1.555)	2.806 (s=0.534) 3.250 (s=0.551)
informatie van het personeel	3.027 (s=1.225) 3.603 (s=1.081)	3.103 (s=1.316) 3.642 (s=1.229)	2.878 (s=1.251) 3.641 (s=1.253)		3.323 (s=0.559) 3.715 (s=0.546)
informatie van de voorzitter	3.854 (s=1.275) 4.187 (s=0.998)	3.756 (s=1.26) 3.979 (s=1.168)	3.651 (s=1.329) 3.854 (s=1.211)	3.574 (s=1.206) 3.779 (s=1.091)	

Tabel 9. Gemiddelde hoeveelheid (1e rij in cel) en belangrijkheid (2e rij in cel) van informatie (GO)

Oordeel door Over	afgevaardigde bestuurder	leerkrachten	lokale gemeenschap	ouders	voorzitter
informatie van de directie		3.849 (s=1.159) 4.068 (s=1.075)	3.682 (s=1.476) 4.068 (s=1.260)	3.537 (s=1.400) 3.987 (s=1.134)	4.185 (s=0.644) 4.288 (s=0.541)
informatie van de leerkrachten	3.237 (s=0.591) 3.835 (s=0.471)		2.900 (s=1.442) 3.700 (s=1.410)	3.017 (s=1.362) 3.736 (s=1.178)	3.221 (s=0.745) 3.875 (s=0.612)
informatie van de lokale gemeenschap	2.538 (s=0.656) 3.155 (s=0.604)	2.414 (s=1.236) 2.918 (s=1.225)		2.754 (s=1.438) 3.31 (s=1.328)	2.97 (s=0.788) 3.364 (s=0.735)
informatie van de ouders	2.669 (s=0.642) 3.352 (s=0.556)	2.347 (s=1.153) 2.922 (s=1.178)	2.600 (s=1.381) 3.332 (s=1.450)		3.064 (s=0.766) 3.588 (s=0.649)
informatie van de voorzitter	3.415 (s=0.672) 4.187 (s=0.998)	3.245 (s=1.248) 3.585 (s=1.129)	3.368 (s=1.511) 3.740 (s=1.390)	3.214 (s=1.468) 3.690 (s=1.246)	

Met de ouders en het personeel wordt zelden overleg gepleegd, alhoewel ook hier de voorzitter een uitzondering vormt: met de ouders ($p = .0001$) pleegt hij zelden tot soms vooroverleg en met het personeel ($p = .0001$) is dit zelfs soms tot meestal. Doorgaans vinden ouders en lokale gemeenschap dat ze zelden vooroverleg plegen met de voorzitter. De inrichtende macht en het personeel daarentegen hebben een gemiddelde score van rond schaalwaarde drie (= 'soms') voor wat het vooroverleg met de voorzitter betreft ($p = .0001$). En net zoals in het VGO percipiëren de inrichtende macht en het personeel hun vooroverleg met andere geledingen anders dan die andere geledingen: de inrichtende macht ruimer, het personeel geringer. De antwoorden die de leden binnen elke geleding hebben gegeven, variëren sterk al naargelang de PR waartoe ze behoren, met uitzondering van de voorzitters die niet sterk van mening verschillen op dit vlak.

3. GO

De lokale gemeenschap en de ouders plegen binnen de eigen geleding zelden vooroverleg, de leerkrachten doen dit soms en de directie doet dit bijna altijd ($p = .0001$). Met de afgevaardigde bestuurder wordt door alle geledingen zelden vooroverleg gepleegd, behalve door de voorzitter die dit meestal wel doet ($p = .0001$). Hetzelfde geldt voor het vooroverleg met de leerkrachten, maar hier is het de afgevaardigde bestuurder die meestal vooroverleg met de leerkrachten pleegt ($p = .0001$). Ook met de lokale gemeenschap ($p = .0001$) en de ouders ($p = .0001$) wordt zelden overleg gepleegd, behalve door de

voorzitters en in mindere mate door de afgevaardigde bestuurders die dit doorgaans soms doen voorafgaand aan de vergaderingen. De afgevaardigde bestuurder pleegt voorafgaand aan de vergaderingen meestal overleg met de voorzitter, de andere geledingen doen dit zelden ($p = .0001$). De voorzitters en in mindere mate de afgevaardigde bestuurders schatten hun vooroverleg met de andere geledingen ruimer in dan de andere geledingen hun vooroverleg met de afgevaardigde bestuurder en de voorzitter inschatten. Ook hier zijn de meningen bij de voorzitters en de afgevaardigde bestuurders minder verdeeld dan bij de anderen.

D. Informatieverstrekking

De informatieverstrekking werd op twee punten onderzocht, nl. de informatie die de geledingen voorafgaand aan de vergadering ontvangen enerzijds en de informatie die de geledingen aan elkaar toespelen tijdens de vergadering. Men kan immers verwachten dat de geledingen tijdens de vergadering elkaar informeren over relevante punten voor de discussie. De vraag is echter hoe zij dit ervaren. Er werd de leden gevraagd naar hun mening over de hoeveelheid informatie (eerste rij in elke cel van tabellen 7, 8 en 9) en de kwaliteit van de informatie (tweede rij in elke cel van tabellen 7, 8 en 9). De leden konden hun mening te kennen geven op een vijfpunten-schaal. De schaal met betrekking tot de kwantiteit van de informatie, zowel deze voorafgaand aan de vergadering als deze uitgewisseld tussen de geledingen tijdens de vergaderingen, ging van 'zeer weinig'(1) over 'noch

weinig, noch veel'(3) tot 'zeer veel'(5); de schaal met betrekking tot de kwaliteit van de informatie van 'zeer onbelangrijk' (1) over 'noch onbelangrijk, noch belangrijk' (3) tot 'zeer belangrijk' (5).

1. VGO

Wat de informatie voorafgaand aan de vergaderingen betreft, antwoorden de inrichtende macht (3.2) en de lokale gemeenschap (2.9) dat ze gemiddeld 'noch weinig, noch veel' gepaste informatie krijgen. De ouders (2.6) en het personeel (2.7) hebben significant lagere gemiddelden, maar ze leunen wel nog aan bij de vorige categorie. Binnen elke geleding lopen de meningen wel sterk uiteen ($s > 1.0$).

De hoeveelheid informatie die door de lokale gemeenschap ($p = .0013$) tijdens de vergaderingen wordt verschaft, wordt door de andere geledingen eerder weinig bevonden, terwijl men vindt dat de voorzitter ($p = .0001$) veel informeert. De ouders ($p = .0001$), het personeel ($p = .0001$) en de lokale gemeenschap ($p = .0001$) informeren 'noch weinig, noch veel'. Opvallend is dat de voorzitters en de leden van de inrichtende macht gemiddeld iets hogere waarden toekennen dan de andere geledingen voor wat de hoeveelheid informatie betreft die door de verscheidene geledingen wordt verschaft, terwijl het personeel gemiddeld iets lagere waarden toekent dan de andere geledingen.

De belangrijkheid van de informatie die door de lokale gemeenschap ($p = .0001$) wordt verschaft, wordt gemiddeld 'noch belangrijk, noch onbelangrijk' gevonden. Datgene wat de voorzitters ($p = .0001$) en de inrichtende macht ($p = .0001$) zeggen wordt gemiddeld 'belangrijk' gevonden. De gemiddelden voor wat de informatie van de ouders ($p = .0001$) en het personeel ($p = .0001$) betreft, situeren zich tussen deze twee categorieën. Ook hier geldt dat de gemiddelden van de voorzitters en de inrichtende macht iets hoger en de gemiddelden van het personeel iets lager liggen dan de gemiddelden van de andere geledingen. De spreiding van de antwoorden binnen de verscheidene geledingen is groot, behalve bij de voorzitters: zij zijn het dus met elkaar meer eens dan de andere geledingen.

2. OGO

De leden van de inrichtende macht (2.9) vinden gemiddeld dat ze 'noch weinig, noch veel' gepaste informatie krijgen voorafgaand aan de vergaderingen van de PR. De andere geledingen daarentegen geven significant verschillende scores waarvan het gemiddelde (2.5 tot 2.6) tussen de categorie 'weinig gepaste informatie' en de categorie 'noch weinig, nog veel gepaste informatie' ligt. Binnen de geledingen lopen de meningen over dit onderwerp wel sterk uiteen ($s > 1.0$).

Wat de hoeveelheid informatie tijdens de vergaderingen betreft is de situatie in het OGO bijna identiek aan die in het VGO: volgens de geledingen geeft de lokale gemeenschap ($p = .0248$) weinig informatie, de voorzitter ($p = .1284$) eerder veel, en de ouders ($p = .0017$), de inrichtende macht ($p = .0024$) en het personeel ($p = .0376$) noch weinig, noch veel. Zoals in het VGO hebben

over het algemeen ook hier de voorzitters en de inrichtende macht de hoogste en het personeel de laagste gemiddelden.

De belangrijkheid van de informatie die de voorzitters ($p = .0307$) en het personeel ($p = .9584$) verschaffen, wordt hoger ingeschat dan de informatie die de ouders ($p = .0161$), de inrichtende macht ($p = .2102$) en de lokale gemeenschap ($p = .0023$) geven. Aan de eerste groep worden gemiddelden rond de categorie 'belangrijk' toegerekend, terwijl aan de tweede groep gemiddelden rond de categorie 'noch onbelangrijk, noch belangrijk' worden gegeven. Ook hier kent het personeel lagere gemiddelden en de voorzitters en de inrichtende macht hogere gemiddelden toe dan de andere geledingen. Tevens lopen de meningen sterk uiteen (uitgezonderd bij de voorzitters), wat wijst op een grote verscheidenheid in ervaring binnen elke PR.

3. GO

De lokale gemeenschap (3.1) en de ouders (3.2) vinden doorgaans dat ze 'noch veel, noch weinig' gepaste informatie krijgen voorafgaand aan de vergaderingen van de LORGO. De gemiddelden voor de leerkrachten (3.4) en de voorzitters (3.6) liggen hier met een half punt significant boven. De voorzitters zijn het onderling veel meer eens dan de andere geledingen: de standaardafwijking voor deze geleding bedraagt 0.7 terwijl die voor de andere geledingen groter dan 1.0 is.

In dit net wordt de hoeveelheid informatie van de afgevaardigde bestuurder ($p = .0001$) door de andere geledingen ruim bevonden, vooral door de voorzitter. De voorzitters ($p = .2944$) en leerkrachten ($p = .0135$) geven gemiddeld noch veel, noch weinig informatie volgens de verscheidene geledingen en de lokale gemeenschap ($p = .0127$) krijgt van de andere geledingen gemiddelden tussen de categorie 'weinig informatie' en 'noch weinig, noch veel informatie'. Dit laatste geldt ook voor de hoeveelheid informatie van de ouders, behalve volgens de voorzitters ($p = .0001$). Deze is doorgaans van oordeel dat de ouders noch weinig, noch veel informatie verschaffen.

De directie ($p = .0205$), de leerkrachten ($p = .1041$) en de voorzitters ($p = .6361$) krijgen van de verscheidene geledingen gemiddeld 'belangrijke' informatie. De gemiddelden voor wat betreft de kwaliteit van de informatie van de ouders ($p = .0001$) en de lokale gemeenschap ($p = .0062$) leunen volgens de voorzitters aan bij de categorie 'noch belangrijke, noch onbelangrijke informatie', volgens de andere geledingen situeren de gemiddelden zich ergens tussen de categorieën 'onbelangrijke informatie' en 'noch belangrijke, noch onbelangrijke informatie'. De voorzitters kennen over het algemeen hogere gemiddelden toe dan de andere geledingen. De spreiding van de antwoorden van de voorzitters en de afgevaardigde bestuurders is klein in vergelijking met deze van de andere geledingen.

E. Samenwerking

De vraag 'Hoe vaak wordt er samengewerkt tussen de eigen geleding en de andere geledingen tijdens

Tabel 10. Gemiddelde mate (1e rij in cel) en wijze (2e rij in cel) van samenwerking (VGO)

Oordeel door over	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter
samenwerking met de inrichtende macht		3.704 (s=1.481) 3.255 (s=1.342)	3.558 (s=1.377) 3.204 (s=1.261)	3.325 (s=1.401) 3.056 (s=1.159)	4.176 (s=0.605) 3.624 (s=0.790)
samenwerking met de lokale gemeenschap	3.942 (s=1.339) 3.342 (s=1.364)		3.471 (s=1.425) 3.236 (s=1.258)	3.365 (s=1.434) 3.182 (s=1.170)	3.843 (s=0.735) 3.500 (s=0.771)
samenwerking met de ouders	4.020 (s=1.266) 3.373 (s=1.350)	3.727 (s=1.425) 3.296 (s=1.313)		3.623 (s=1.271) 3.386 (s=1.161)	4.034 (s=0.635) 3.526 (s=0.760)
samenwerking met het personeel	4.107 (s=1.209) 3.410 (s=1.356)	3.765 (s=1.394) 3.240 (s=1.271)	3.691 (s=1.269) 3.380 (s=1.212)		4.183 (s=0.582) 3.594 (s=0.757)
samenwerking met de voorzitter	4.323 (s=1.117) 3.255 (s=1.352)	3.911 (s=1.136) 3.376 (s=1.331)	3.773 (s=1.244) 3.464 (s=1.262)	3.854 (s=1.144) 3.396 (s=1.053)	

Tabel 11. Gemiddelde mate (1e rij van cel) en wijze (2e rij cel) van samenwerking (OGO)

Oordeel door over	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter
Samenwerking met de inrichtende macht		3.203 (s=1.610) 3.596 (s=1.380)	3.172 (s=1.405) 3.277 (s=1.397)	3.246 (s=1.333) 3.478 (s=1.210)	3.839 (s=0.702) 4.001 (s=0.595)
samenwerking met de lokale gemeenschap	3.622 (s=1.381) 3.844 (s=1.169)		3.446 (s=1.341) 3.607 (s=1.200)	3.298 (s=1.42) 3.691 (s=1.149)	3.740 (s=0.749) 4.079 (s=0.610)
samenwerking met de ouders	3.733 (s=1.301) 3.924 (s=1.114)	3.643 (s=1.463) 3.985 (s=1.211)		3.658 (s=1.258) 3.916 (s=1.071)	4.005 (s=0.624) 4.204 (s=0.521)
samenwerking met het personeel	3.823 (s=1.247) 3.998 (s=1.029)	3.710 (s=1.445) 4.069 (s=1.112)	3.769 (s=1.152) 3.906 (s=1.061)		4.118 (s=0.600) 4.265 (s=0.535)
samenwerking met de voorzitter	4.059 (s=1.238) 4.163 (s=1.041)	3.911 (s=1.136) 4.066 (s=1.169)	3.672 (s=1.261) 3.788 (s=1.181)	3.762 (s=1.229) 3.928 (s=1.115)	

de vergaderingen?' (eerste rij in elke cel van tabellen 10, 11 en 12) werd aan alle leden voorgelegd. Er werd de leden ook gevraagd de manier van samenwerken te evalueren (tweede rij in elke cel van tabellen 10, 11 en 12). Men kon antwoorden op een waardenschaal gaande van 1 (nooit) tot 5 (altijd) voor wat de frequentie van de samenwerking betreft en van 1 (zeer slecht) tot 5 (zeer goed) voor wat de kwaliteit van de samenwerking betreft.

1. VGO

Alle geledingen in het VGO werken meestal samen met de voorzitter, maar de inrichtende macht ($p = .0001$) het meest. Ook met de andere geledingen ($p = .0001$ voor al deze geledingen) gebeurt dit volgens de voorzitters en de inrichtende macht meestal. De ouders, de lokale gemeenschap en het personeel daarentegen schatten dit lager in, namelijk ergens tussen 'soms' en 'meestal'.

De samenwerking met de voorzitter wordt door alle geledingen iets hoger ingeschat dan 'noch slecht, noch goed' ($p = .1872$). Ook de samenwerking met de inrichtende macht ($p = .0001$), de lokale gemeenschap ($p = .0001$), de ouders ($p = .0120$) en het personeel ($p = .0012$) worden door de verscheidene geledingen op deze manier geëvalueerd, met uitzondering van de voorzitters die gemiddeld waarden in het midden tussen schaalwaarde drie en vier (=goed) toekennen. Ook hier lopen de meningen van de leden van elke geleding sterk uiteen, wat wijst op grote verschillen tussen raden onderling. De voorzitters vormen hierop een uitzondering.

De frequentie en de wijze van samenwerking tussen de geledingen is niet zonder betekenis voor de appreciatie van het functioneren van de raden in het algemeen en voor bepaalde andere aspecten. Hoe meer en/of hoe beter de leden van PR-en vinden dat er wordt samengewerkt tussen de geledingen, (1) hoe beter de raad functioneert ($R^2 = .12$), (2) hoe meer invloed de raad op het schoolbeleid heeft ($R^2 = .08$), (3) hoe beter de beleidsruimte wordt benut (wijze waarop het informatie- en adviesrecht en de overleg- en instemmingsbevoegdheden worden uitgeoefend) (R^2 is gelegen tussen .10 en .17), (4) hoe groter het positief verschil dat de raad op de vier beleidsdomeinen (nl. personeelsbeleid, financieel beleid, pedagogisch beleid en organisatorisch beleid) uitmaakt (doch dit verband is zwak, nl. $R^2 = .01$), (5) en hoe tevredener men is met de raad in het algemeen. Samenwerking tussen de geledingen blijkt dus wel enige betekenis te hebben voor de appreciatie van verscheidene aspecten van werking van de PR.

Voor wat de frequentie van samenwerking betreft, blijven alle vijf relaties behouden na controle voor geleding. Er doen zich wel enkele interactie-effecten voor, wat wijst op een verschil in sterkte van de verbanden naargelang de geleding waartoe de respondent behoort. Meer bepaald gaat het om de algemene tevredenheid met de raad, het verschil dat de raad maakt in het domein van het financieel-materieel beleid, en de uitoefening van het adviesrecht, de overlegbevoegdheid en de instemmingsbevoegdheid.

De relatie met de wijze van samenwerking geldt niet voor de variabele 'verschil dat de raad uitmaakt op de

verscheidene beleidsdomeinen' en de variabele 'uitoefening van de instemmingsbevoegdheid'. Bovendien verdwijnen de relaties tussen wijze van samenwerking en 'de uitoefening van het adviesrecht en de overlegbevoegdheid' na controle voor geleding. Er doet zich ook een interactie-effect voor bij de variabele 'tevredenheid met de PR in het algemeen', wat wijst op een verschil in sterkte van de relatie bij de verscheidene geledingen.

2. OGO

Alle geledingen scoren op de mate van samenwerking met de ouders ($p = .0036$), het personeel ($p = .0213$) en de voorzitter ($p = .0286$) tijdens de vergaderingen gemiddelden die zich iets onder de categorie 'meestal' situeren. De samenwerking van de andere geledingen met de inrichtende macht ($p = .0001$) en de lokale gemeenschap ($p = .0126$) gebeurt daarentegen eerder 'soms'. De voorzitters vormen een uitzondering op enkele gemiddelden: zij vinden doorgaans dat er meestal een samenwerking plaatsvindt met het personeel en de ouders.

Het patroon van de wijze van samenwerking is bijna identiek aan dat van de mate van samenwerking: de samenwerking met de ouders ($p = .0006$), het personeel ($p = .0433$) en de voorzitter ($p = .0305$) wordt doorgaans goed bevonden; de samenwerking met de inrichtende macht ($p = .0001$) en de lokale gemeenschap ($p = .0007$) krijgt van de andere geledingen gemiddelden die tussen de categorie 'noch goed, noch slecht' en de categorie 'goed' schommelen. Enkel de voorzitters vinden de samenwerking met de lokale gemeenschap en de inrichtende macht goed. De samenwerking met de ouders en het personeel wordt door de voorzitter zelf meer dan goed gevonden. De spreiding van antwoorden is klein bij de voorzitters en groot bij de andere geledingen. In het laatste geval wijst dit op sterk afwijkende meningen in de afzonderlijke PR-en.

Net zoals in het VGO geldt ook hier dat de frequentie van samenwerking positief samenhangt met de gepercipieerde kwaliteit van de werking van de PR, de gepercipieerde invloed van de PR op de vier domeinen van schoolbeleid, de uitoefening van de vier bevoegdheden, het verschil dat de raad in vergelijking met vroeger maakt op de verscheidene beleidsdomeinen en de algemene tevredenheid met de raad. Alle relaties blijven behouden na controle voor geleding. Voor wat de benutting van de beleidsruimte betreft, worden bij drie van de vier soorten bevoegdheden (niet bij de instemmingsbevoegdheid) interactie-effecten met geleding gevonden: daar is de sterkte van de verbanden verschillend van geleding tot geleding.

Dezelfde relaties doen zich voor met betrekking tot de wijze van samenwerking en ook hier vinden er interactie-effecten met geleding plaats bij de variabelen 'uitoefening van het informatierecht en het adviesrecht'.

3. GO

Gemiddeld werken de verscheidene geledingen tijdens de vergaderingen meestal samen met de directie ($p = .0001$), de leerkrachten ($p = .0003$) en de voorzitter ($p = .0370$), en soms tot meestal met de lokale gemeenschap

Tabel 12. Gemiddelde mate (1e rij in cel) en wijze (2e rij in cel) van samenwerking (GO)

Oordeel door over	afgevaardigde bestuurder	leerkrachten	lokale gemeenschap	ouders	voorzitter
Samenwerking met de directie		4.004 (s=1.060) 3.916 (s=1.043)	3.907 (s=1.482) 3.967 (s=1.373)	3.892 (s=1.285) 3.855 (s=1.347)	4.536 (s=0.479) 4.284 (s=0.577)
Samenwerking met de leerkrachten	4.092 (s=0.526) 4.166 (s=0.530)		3.861 (s=1.411) 4.004 (s=1.259)	3.766 (s=1.325) 3.893 (s=1.218)	4.228 (s=0.637) 4.253 (s=0.595)
Samenwerking met de lokale gemeenschap	3.575 (s=0.644) 3.691 (s=0.629)	3.529 (s=1.258) 3.657 (s=1.079)		3.658 (s=1.413) 3.823 (s=1.263)	4.218 (s=0.674) 4.241 (s=0.607)
samenwerking met de ouders	3.600 (s=0.654) 3.713 (s=0.588)	3.543 (s=1.233) 3.751 (s=1.057)	3.822 (s=1.456) 4.052 (s=1.092)		4.141 (s=0.730) 4.225 (s=0.632)
samenwerking met de voorzitter	4.166 (s=0.592) 4.163 (s=1.041)	3.820 (s=1.145) 3.914 (s=1.034)	4.008 (s=1.457) 4.138 (s=1.255)	3.904 (s=1.345) 3.984 (s=1.286)	

($p = .0001$) en de ouders ($p = .0001$). De voorzitters werken met verscheidene geledingen zelfs 'meestal' tot 'altijd' samen.

De wijze van samenwerking met directie ($p = .0017$), leerkrachten ($p = .0035$), lokale gemeenschap ($p = .0001$), ouders ($p = .0001$) en voorzitter ($p = .0905$) wordt door alle geledingen gemiddeld goed gevonden. Ook hier scoren de voorzitters iets hoger dan de andere geledingen. Daarenboven moet worden opgemerkt dat de afgevaardigde bestuurders en voorzitters veel minder verdeeld zijn over de wijze en mate van samenwerking dan de andere geledingen.

Net zoals in het gesubsidieerd onderwijs bestaat er in het GO een positief verband tussen de frequentie van samenwerking enerzijds en de kwaliteit van de werking van de LORGO, de invloed van de LORGO op het schoolbeleid, de kwaliteit van het besluitvormingsproces, het nut van de LORGO voor het schoolbeleid (maakt de LORGO een verschil in vergelijking met vroeger), en de algemene tevredenheid met de LORGO anderzijds. Alle relaties blijven behouden na controle voor geleding. Interactie-effecten met geleding worden aangetroffen bij de relatie met de gepercipieerde kwaliteit van de werking van de LORGO, de beoordeling van de kwaliteit van het besluitvormingsproces en het verschil dat de raad maakt op het organisatorisch en algemeen beleid (nut). De sterkte van de relaties is hier dus afhankelijk van de geleding waartoe de respondent behoort.

Dezelfde positieve relaties gelden voor de wijze van samenwerking tussen de geledingen en dezelfde interactie-effecten doen zich hier voor, behalve dan het interac-

tie-effect bij de relatie met het nut van de LORGO voor het schoolbeleid. Er doet zich ook een interactie-effect voor bij de relatie met de algemene tevredenheid van de leden met de LORGO.

F. Gevoelige onderwerpen

Raadsleden die reeds 'gevoelige' onderwerpen met betrekking tot de verscheidene beleidsdomeinen op vergaderingen van de PR of de LORGO hadden besproken, werd gevraagd hoe zij de openheid beoordelen van de andere geledingen om deze gevoelige onderwerpen te bespreken. Hiervoor werd een schaal gebruikt die varieerde van 1 (zeer kleine openheid) tot 5 (zeer grote openheid).

1. VGO

Ongeveer 49 % van de leden van de PR-en in het VGO hadden reeds gevoelige onderwerpen besproken. Zij schatten de openheid van de verscheidene geledingen iets groter op de domeinen 'onderwijskundig/pedagogisch beleid' en 'organisatorisch/algemeen beleid' dan op de domeinen 'personeelsbeleid' en 'financieel/materieel beleid'.

Op de laatste twee beleidsdomeinen schommelen de gemiddelden rond schaalwaarde drie, terwijl de gemiddelden op enkele uitzonderingen na zich op de eerste twee beleidsdomeinen tussen schaalwaarde drie en schaalwaarde vier situeren. Gemiddeld vinden alle gele-

dingen de openheid van de inrichtende macht op alle beleidsdomeinen in vergelijking met deze van de andere geledingen het kleinst (gemiddelden van 2.3 tot 3.6), uitgezonderd de voorzitters die de openheid van de lokale gemeenschap het kleinst vinden. Anderzijds vinden alle geledingen de openheid van de voorzitters op alle beleidsdomeinen het grootst (gemiddelden van 3.1 tot 4.2), met uitzondering van het personeel dat de openheid van de ouders op het pedagogisch/onderwijskundig beleid en het organisatorisch/algemeen beleid het grootst vindt.

2. OGO

De situatie in het OGO wat de openheid van de verschillende geledingen betreft, is bijna identiek aan die in het VGO. Door 43 % van de leden werden reeds gevoelige onderwerpen op de vergaderingen besproken. De gemiddelden van hun scores schommelen voor het personeelsbeleid en het financieel/materieel beleid tussen 2.5 en 3.5 en voor het pedagogisch/onderwijskundig beleid en het organisatorisch/algemeen beleid tussen 3 en 4, op enkele uitzonderingen na. De openheid van de inrichtende macht (gemiddelden van 2.4 tot 3.1) wordt in vergelijking met de openheid van andere geledingen door alle geledingen het kleinst gevonden, behalve door de voorzitter die de openheid van de lokale gemeenschap het kleinst vindt. De voorzitters vinden de andere geledingen het meest open (gemiddelden van 3.1 tot 4.2), behalve het personeel dat de ouders het meest open vindt inzake het pedagogisch/onderwijskundig en het organisatorisch/algemeen beleid.

3. GO

In heel wat LORGO's (78 %) kwamen gevoelige onderwerpen ter sprake. De openheid waarmee hierover op de vergaderingen werd gesproken, kreeg een schaalwaarde tussen 3.5 en 4 voor de vier beleidsdomeinen. Enkel het personeelsbeleid vormt een uitzondering: daar variëren de gemiddelden tussen 3 en 4. Alle geledingen vinden de openheid van de voorzitter in vergelijking met de openheid van andere geledingen het grootst (gemiddelden van 3.5 tot 4) op alle beleidsdomeinen, met uitzondering van

de directie die de openheid van de leerkrachten op het pedagogisch/onderwijskundig beleid het grootst vindt, en de leerkrachten die de openheid van de directie op hetzelfde beleidsdomein het grootst vinden. De openheid van de lokale gemeenschap en de ouders is volgens de andere geledingen het kleinst (gemiddelden van 3.2 tot 3.7).

G. Benutting van de beleidsruimte en het besluitvormingsproces

De PR beschikken over het recht om geïnformeerd te worden en advies te geven op bepaalde domeinen en daarenboven hebben zij overleg- en instemmingsbevoegdheid. De leden van de PR werden verzocht de manier waarop de verscheidene bevoegdheden worden uitgeoefend te evalueren op een vijfpuntenschaal die gaat van 'zeer slecht' tot 'zeer goed'. Aangezien de leden van de LORGO's over daadwerkelijke beslissingsbevoegdheid beschikken, werd aan hen enkel gevraagd de totstandkoming van de besluiten te evalueren.

1. VGO

De beoordelingen van de uitoefening van de bevoegdheden door de verscheidene geledingen schommelen voor wat betreft het informatierecht ($p = .0001$) en het adviesrecht ($p = .0001$) gemiddeld rond de categorie 'goed', terwijl deze voor de overleg- ($p = .0001$) en de instemmingsbevoegdheid ($p = .0001$) zich situeren tussen de categorieën 'noch slecht, noch goed' en 'goed'. Blijkbaar wordt de uitoefening van de bevoegdheden die het meest ingrijpend zijn op het schoolbeleid lager geëvalueerd dan de uitoefening van de bevoegdheden die weinig impact hebben op het schoolbeleid. Dit wijst op een onderbenutting van de beleidsruimte. Opvallend is dat de hoogste gemiddelden die van de inrichtende macht en de voorzitters zijn, en de laagste die van de ouders en het personeel. De meningen zijn ook erg verdeeld binnen de geledingen, behalve bij de voorzitters. De spreiding van de antwoorden van deze laatsten is aanzienlijk kleiner dan die van de andere geledingen.

Tabel 13. Gemiddelde beoordeling van de vier bevoegdheden door de geledingen (VGO)

Geleding	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter
informatie-recht	4.440 (s=0.951)	4.138 (s=1.077)	3.993 (s=1.159)	3.989 (s=1.091)	4.410 (s=0.506)
adviesrecht	4.266 (s=0.956)	3.973 (s=1.097)	3.793 (s=1.180)	3.714 (s=1.143)	4.095 (s=0.577)
overleg-bevoegdheid	4.132 (s=1.036)	3.889 (s=1.149)	3.636 (s=1.250)	3.542 (s=1.185)	4.020 (s=0.588)
instemmings-bevoegdheid	4.008 (s=1.196)	3.813 (s=1.225)	3.431 (s=1.346)	3.386 (s=1.348)	3.778 (s=0.730)

In het VGO werd een sterk positief verband waargenomen tussen enerzijds de manier waarop het informatierecht, het adviesrecht, de overlegbevoegdheid en de instemmingsbevoegdheid worden uitgeoefend en anderzijds (1) het oordeel over de kwaliteit van de werking van de PR (R^2 tussen .18 en .21) en (2) de algemene tevredenheid met de PR (R^2 tussen .16 en .18). Het gaat om relatief sterke verbanden, wat erop wijst dat de ervaren kwaliteit van de werking van de raad en de algemene appreciatie van de raad sterk samenhangen met wat de leden vinden van de wijze waarop de verscheidene rechten en bevoegdheden worden benut. Tussen de benutting van de beleidsruimte en (3) de gepercipieerde invloed van de PR op het schoolbeleid (R^2 tussen .08 en .15) en (4) nut van de PR voor het schoolbeleid (verschil dat de raad uitmaakt in vergelijking met vroeger) valt ook een positief verband waar te nemen (R^2 tussen .01 en .05). Vooral het eerste verband is vrij sterk.

De sterkte van (a) de relatie tussen de uitoefening van de overlegbevoegdheid en de kwaliteit van de werking van de PR, (b) de relatie tussen de uitoefening van het informatierecht en het verschil dat de raad uitmaakt op het organisatorisch en algemeen beleid, en (c) de relatie tussen de uitoefening van het adviesrecht, de overlegbevoegdheid en de instemmingsbevoegdheid enerzijds en de algemene tevredenheid met de PR anderzijds, is afhankelijk van de geleding waartoe de respondent behoort (interactie-effect). Alle relaties blijven behouden na controle voor geleding.

2. OGO

De manier waarop de vier bevoegdheden in de PR worden uitgeoefend, wordt door de inrichtende macht en de

voorzitters hoger geapprecieerd dan door de andere geledingen. De gemiddelde scores met betrekking tot het informatierecht ($p = .0001$) gaan van 3.5 tot 4 (=goed). Het adviesrecht ($p = .0001$), de overlegbevoegdheid ($p = .0001$) en de instemmingsbevoegdheid ($p = .0019$) leveren gemiddelden op tussen 3 (noch slecht, noch goed) en 4. Ook hier geldt dat de minst ingrijpende bevoegdheid, namelijk het informatierecht, het best wordt beoordeeld. Van zodra het om bevoegdheden gaat die meer invloed kunnen hebben op het schoolbeleid, wordt de beleidsruimte minder goed benut. De onenigheid met betrekking tot de beoordeling van de verscheidene bevoegdheden is veel beperkter bij de voorzitters dan bij de andere geledingen.

Net zoals in het VGO is er ook hier een tamelijk sterk positief verband tussen de uitoefening van de verscheidene bevoegdheden enerzijds en (1) het oordeel over de kwaliteit van de werking van de PR en (2) de algemene tevredenheid met de PR anderzijds. Ook de relatie met (3) de invloed van de PR op het schoolbeleid is vrij sterk. Tenslotte is er ook een positief verband waar te nemen met (4) het nut van de PR.

Er doen zich interactie-effecten met geleding voor bij de volgende verbanden: de relaties tussen uitoefening van het informatierecht, het adviesrecht en de overlegbevoegdheid enerzijds en de kwaliteit van de werking van de PR anderzijds, en de relaties tussen de uitoefening van de instemmingsbevoegdheid en het verschil dat de raad uitmaakt op het onderwijskundig-pedagogisch beleid en het algemeen en organisatorisch beleid. Alle relaties blijven ook na controle voor geleding bestaan.

Tabel 14. Gemiddelde beoordeling van de vier bevoegdheden door de geledingen (OGO)

Geleding	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter
informatierecht	3.823 (s=1.205)	3.708 (s=1.321)	3.493 (s=1.281)	3.497 (s=1.084)	4.043 (s=0.606)
adviesrecht	3.884 (s=1.143)	3.612 (s=1.217)	3.347 (s=1.343)	3.389 (s=1.131)	3.820 (s=0.581)
overlegbevoegdheid	3.836 (s=1.333)	3.541 (s=1.248)	3.201 (s=1.323)	3.405 (s=1.053)	3.678 (s=0.503)
instemmingsbevoegdheid	3.633 (s=1.205)	3.437 (s=1.293)	3.088 (s=1.336)	3.272 (s=1.155)	3.543 (s=0.618)

Tabel 15. Gemiddelde beoordeling van de totstandkoming van de besluiten (GO)

Geleding	afgevaardigde bestuurder	leerkrachten	lokale gemeenschap	ouders	voorzitter
besluiten totstandkoming	3.888 (s=0.648)	3.655 (s=1.073)	3.829 (s=1.152)	3.770 (s=1.285)	4.179 (s=0.536)

3. GO

De gemiddelden van de waarden die de verscheidene geledingen toekennen aan de manier waarop de besluiten binnen de LORGO tot stand komen ($p = .0002$), gaan van 3.6 tot 4.1. De voorzitters staan iets positiever dan de andere geledingen, maar alle geledingen hebben gemiddelden die bij de categorie 'goed' aansluiten. De antwoorden van de voorzitters en de afgevaardigde bestuurders zijn minder gespreid dan die van de andere geledingen, wat erop wijst dat de ervaringen van de ouders, de leden van de lokale gemeenschap en de leerkrachten met betrekking tot het besluitvormingsproces in hun LORGO sterk differentiëren.

Een positieve evaluatie van het besluitvormingsproces hangt ook in het GO sterk samen met (1) een positieve evaluatie van de werking van de LORGO. Daarnaast bestaat er ook een sterk positief verband tussen de evaluatie van het besluitvormingsproces en (2) de algemene tevredenheid met de LORGO. Tussen de kwaliteit van het besluitvormingsproces enerzijds en (3) de gepercipieerde invloed van de LORGO en (4) het nut van de LORGO voor het schoolbeleid (verschil dat de raad uitmaakt) anderzijds valt een vrij sterk positief verband waar te nemen, vooral in het tweede geval. Alle relaties blijven behouden na controle voor geleiding.

Tabel 16. Gemiddelde beoordeling van de genomen beslissingen en opvolging van de adviezen door de geledingen (VGO)

Geleding	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter
beslissingen inhoudelijk	4.178 (s=0.933)	3.988 (s=0.974)	3.850 (s=1.159)	3.800 (s=0.957)	4.004 (s=0.513)
Frequentie opvolging	4.362 (s=0.895)	4.170 (s=0.930)	4.000 (s=1.068)	3.985 (s=1.081)	
Getrouwheid opvolging	4.357 (s=0.879)	4.175 (s=0.972)	3.917 (s=1.071)	3.879 (s=1.118)	

Tabel 17. Gemiddelde beoordeling van de genomen beslissingen en opvolging van de adviezen door de geledingen (OGO)

Geleding	inrichtende macht	lokale gemeenschap	ouders	personeel	voorzitter
beslissingen inhoudelijk	3.859 (s=1.190)	3.798 (s=0.918)	3.588 (s=1.019)	3.627 (s=0.955)	3.863 (s=0.448)
frequentie opvolging	4.011 (s=1.104)	3.696 (s=1.371)	3.488 (s=1.295)	3.466 (s=1.077)	
getrouwheid opvolging	3.917 (s=1.125)	3.686 (s=1.396)	3.420 (s=1.250)	3.420 (s=1.133)	

H. De opvolging van adviezen en besluiten

Er werd ook gepeild naar de frequentie en getrouwheid van opvolging van de adviezen in het VGO (tabel 16) en OGO (tabel 17) en de besluiten in het GO (tabel 18). De antwoordschalen hadden als minimum nooit (1) en als maximum altijd (5). Verder werd ook de vraag gesteld wat ze inhoudelijk vonden van de adviezen en besluiten. Ook hier kon geantwoord worden op een schaal gaande van zeer slecht (1) tot zeer goed (5).

1. VGO

In het VGO worden de genomen beslissingen inhoudelijk goed bevonden, de adviezen worden meestal en in de meeste gevallen ook getrouw opgevolgd. De gemiddelden van de ouders en het personeel liggen significant lager dan die van de inrichtende macht en de voorzitters. De voorzitters moesten geen antwoord geven op de vraag naar de frequentie en getrouwheid van opvolging, omdat ze als directeur/directrice instaan voor de opvolging van de beslissingen en adviezen. De spreiding van de antwoorden is nogal groot (behalve bij de voorzitters). Dit wijst erop dat het oordeel van de leden nogal verschilt naargelang de participatieraad waarin ze functioneren.

Tabel 18. Gemiddelde beoordeling van de genomen besluiten en de opvolging ervan (GO)

Geleding	afgevaardigde bestuurder	leerkrachten	lokale gemeenschap	ouders	voorzitter
besluiten inhoudelijk	4.021 (s=0.507)	3.797 (s=0.833)	3.775 (s=1.074)	3.816 (s=1.128)	4.119 (s=0.486)
frequentie uitvoering		4.183 (s=0.839)	4.108 (s=1.237)	4.150 (s=1.104)	4.316 (s=0.569)
getrouwheid uitvoering		4.156 (s=0.911)	4.004 (s=1.259)	4.074 (s=1.091)	4.196 (s=0.611)

2. OGO

De frequentie en de getrouwheid van de opvolging van de adviezen krijgen van de ouders, het personeel en de lokale gemeenschap schaalwaarden die rond 3.5 schommelen. De inrichtende macht daarentegen heeft gemiddelden op de verschillende items rond schaalwaarde 4. Globaal kan worden gezegd dat de adviezen soms tot meestal worden opgevolgd ($p = .0003$) en dat dit ook soms tot meestal getrouw gebeurt ($p = .0004$). Ook hier moesten de voorzitters geen antwoord geven op de vraag naar de frequentie en getrouwheid van opvolging omdat ze als directielid zelf instaan voor de opvolging van de adviezen en beslissingen. De vraag "Wat vindt u inhoudelijk van de beslissingen?" mocht door alle geledingen worden beantwoord. De genomen beslissingen worden door alle geledingen inhoudelijk vrij goed gevonden ($p = .0230$). De meningen van de voorzitters zijn wel veel minder gespreid dan die van de andere geledingen. De meningen van deze laatste lopen sterk uiteen al naargelang de PR waartoe ze behoren.

3. GO

Alle geledingen die hun oordeel mochten geven (de afgevaardigde bestuurders niet omdat het hun taak is de besluiten uit te voeren) over de frequentie en getrouwheid van opvolging van de besluiten, vinden gemiddeld dat de besluiten meestal worden opgevolgd ($p = .2613$) en dat dit meestal ook getrouw gebeurt ($p = .3351$). De gemiddelden van de waarden die de verscheidene geledingen toekennen aan de inhoud van de genomen beslissingen ($p = .0014$) gaan van 3.8 tot 4.1. De gemiddelden van de voorzitters en afgevaardigde bestuurders liggen iets hoger dan die van de andere geledingen, maar alle geledingen kennen waarden toe die gemiddeld bij de categorie 'goed' aansluiten. De antwoorden van de voorzitters en de afgevaardigde bestuurders liggen minder uiteen dan die van de andere geledingen, wat erop wijst dat de ervaringen van de ouders, leden van de lokale gemeenschap en leerkrachten sterk differentiëren al naargelang de LORGO waartoe ze behoren.

I. Algemene werking

Uit analyses in alle drie de netten blijkt dat de leden van de PR-en en LORGO's die beter functioneren volgens die leden ervaren dat hun raad meer invloed kan uitoefenen op het schoolbeleid en dat hun raad een groter verschil uitmaakt op de vier beleidsdomeinen, en daarenboven vertonen ze een hogere satisfactie met hun raad. Vooral de gepercipieerde invloed van de raad ($R^2 = .25$ in VGO, $.35$ in OGO en $.21$ in GO) en de algemene tevredenheid met de raad ($R^2 = .35$ in VGO, $.40$ in OGO en $.50$ in GO) hangen zeer sterk samen met de kwaliteit van de werking van de raad.

BESLUIT

Bij de duiding van deze gegevens over de werking van de PR-en en de LORGO's mag men niet vergeten dat het hier gaat om een beeld dat de leden van deze raden zelf hebben geschetst. Het is het beeld van de werking zoals zij het hebben ervaren. Hoe belangrijk dit inzicht ook is, toch mag men niet vergeten dat we daardoor geen zicht krijgen op de evaluatie zoals die gegeven kan worden door de vele betrokkenen op de school die geen lid zijn van deze raden. Vanuit beleidsstandpunt is een aanvulling op dit vlak zeer wenselijk. Dit neemt echter niet weg dat de inzichten over het functioneren van de raden zoals de raadsleden dit zien voor het beleid zeer belangrijk zijn.

Drie belangrijke scheidingslijnen lopen doorheen onze data, nl. deze tussen de netten, deze tussen de geledingen en deze tussen de raden. De verschillen in opvatting over de werking van de raden in de verschillende netten is structureel ingebouwd. LORGO's hebben beslissingsbevoegdheid, terwijl de PR-en hun opdracht beperkt zien tot het adviseren. Daarenboven heeft elk net zijn eigen historische ontwikkeling met een eigen overlegstructuur die voorafging aan de invoering van de PR-en en de LORGO's. De tweede scheidingslijn vloeit voort uit de verschillende posities van de geledingen in de besluitvormingsstructuur van de scholen. Ouders bv. hebben traditioneel een andere positie in de school dan leerkrachten of directie. Elk van deze categorieën heeft haar eigen belangen, ook al zijn ze allen gericht op het bevoor-

deren van de school. Daarom komen deze verschillen in de evaluatie van de werking van de raden door de geledingen telkens weer op de voorgrond. De derde scheidingslijn komt aan het licht in de relatief grote standaardafwijkingen die we vinden in de cijfers van de meeste geledingen. Hieruit blijkt dat de evaluatie van de werking van de raden nogal kan verschillen van raad tot raad.

Belangrijk voor het ontwikkelen van een eigen vergadercultuur zijn op de eerste plaats het ritme van de vergaderingen en de aanwezigheid van de leden op de vergaderingen. Op bijna alle vergaderingen van de raad is de helft of meer van de leden van elke geleding aanwezig. Het ritme van de vergaderingen is in de netten verschillend met het hoogste ritme per jaar in het GO. Het aantal vergaderingen in het VGO en het OGO wordt door de voorzitters en de inrichtende macht voldoende gevonden; de andere geledingen vinden dat er eigenlijk eerder weinig wordt vergaderd. In het GO - waar er meer vergaderingen plaatsvinden dan in het gesubsidieerd onderwijs - vinden alle geledingen het aantal vergaderingen voldoende met uitzondering van de afgevaardigde bestuurders die het aantal vergaderingen te hoog vinden. Wellicht is dit een gevolg van de vele ander vergaderingen die een afgevaardigde bestuurder reeds heeft, alsook het feit dat hij de beslissingen van de LORGO uit te voeren heeft.

Aangezien de raden zijn samengesteld uit verschillende geledingen die volgens verschillende aanwijzingsprincipes in de raad zijn gekomen, kan men verwachten dat deze geledingen zich ook verschillend gaan gedragen in de raad. Vooroverleg kan één van de gewoonten worden omdat dit functioneel kan zijn om de belangen van de geleding te verdedigen. Nochtans veel heeft dit niet plaats. Met de eigen geleding wordt soms vooroverleg gepleegd, maar bij de vertegenwoordigers van de lokale gemeenschap gebeurt dit zelden. Met de andere geledingen gebeurt dit nog minder, nl. nooit of zelden. Hierop zijn toch enkele belangrijke uitzonderingen te melden. Met de voorzitter in het VGO en het OGO wordt soms en met de voorzitter en afgevaardigde bestuurder in het GO soms tot meestal vooroverleg gepleegd. Hier komt een fenomeen naar boven dat in de analyses van het schoolbeleid steeds opnieuw opduikt, namelijk het grote belang van de directie voor de vormgeving van het schoolbeleid. Blokvorming tussen geledingen en over geledingen heen komt volgens de leden weinig voor. In het GO komt dit wel meer voor dan in de andere netten. In de LORGO's staat er trouwens ook meer op het spel: zij kunnen beleidsbeslissingen nemen.

De gepaste informatie die helpt om goed deel te nemen aan de vergaderingen en die voorafgaand aan de vergaderingen wordt gekregen, vinden de leden 'noch weinig, noch veel'. Blijkbaar verwacht men in een aantal raden wel wat meer. Maar ook tijdens de vergaderingen heeft men nood aan goede informatie van de verschillende geledingen. Nochtans is de informatie van elke geleding niet even belangrijk en wordt er door de verschillende geledingen ook een ander soort informatie gegeven. De hoeveelheid informatie over de besproken onderwerpen die tijdens de vergaderingen van de raad tussen de geledingen wordt uitgewisseld, is beperkt als ze van de lokale gemeenschap komt, ruim als ze van de

voorzitter en afgevaardigde bestuurder komt, en noch beperkt, noch ruim als ze van andere geledingen komt. De directies blijken op dit domein hun taak goed uit te voeren. Dit blijkt tevens uit de inschatting van de belangrijkheid van de informatie. Deze informatie is volgens de verschillende geledingen belangrijk als ze van de voorzitter, de inrichtende macht of de afgevaardigde bestuurder komt en 'noch onbelangrijk, noch belangrijk' als ze van een andere geleding komt. Wat de PR-en betreft, is het interessant te zien dat de belangrijkheid van de informatie van de vertegenwoordigers van de leerkrachten hoger wordt ingeschat dan die van de inrichtende macht. Men lijkt meer geïnteresseerd te zijn in wat er in de school gebeurt dan wat er over de school globaal beslist is.

Raden worden ook wel eens geconfronteerd met gevoelige onderwerpen en de geledingen reageren daar verschillend op. De openheid van de verschillende geledingen om gevoelige onderwerpen op de vergaderingen van de raad te bespreken, is groter bij de voorzitters en kleiner bij de inrichtende macht dan bij de andere geledingen. Ook is de openheid om onderwerpen van het pedagogisch/onderwijskundig en organisatorisch/algemeen beleid ter sprake te brengen groter dan om het materieel/financieel en het personeelsbeleid te bespreken. In het GO was het aandeel respondenten dat reeds gevoelige onderwerpen had behandeld tijdens vergaderingen van de raad aanzienlijk groter dan in het gesubsidieerd onderwijs. Dit is wellicht toe te schrijven aan het verschil in bevoegdheden: de LORGO heeft over bijna alle aspecten van lokaal schoolbeleid iets te zeggen (inclusief het personeelsbeleid), terwijl de PR slechts met betrekking tot een beperkt aantal zaken inspraak heeft.

Ook al zijn er verschillende geledingen in de raden met elk hun eigen belangen, een bepaald niveau van samenwerking tussen de geledingen is er nodig. Door de meeste geledingen wordt met de andere geledingen soms samengewerkt, door de voorzitters daarentegen gebeurt dit meestal. De laatsten hebben hieraan ook meer nood om de vergaderingen tot een goed einde te brengen. Over deze samenwerking is men meestal niet zo erg enthousiast. Ze verloopt volgens de meesten 'noch goed, noch slecht' in het gesubsidieerd onderwijs. In het GO is men positiever: de samenwerking wordt eerder goed genoemd.

Vinden de leden dat zij in de raden in praktijk kunnen omzetten waarvoor ze bedoeld zijn? Voor bepaalde delen wel, maar voor andere ligt dit minder duidelijk. De wijze waarop in het gesubsidieerd onderwijs het informatie-recht en het adviesrecht worden uitgeoefend, wordt goed bevonden door de verschillende geledingen. Over de andere bevoegdheden is men meer terughoudend: de wijze waarop de overlegbevoegdheid en instemmingsbevoegdheid worden uitgeoefend, wordt immers 'noch goed, noch slecht' gevonden. Dit betekent dat de beleidsruimte niet ten volle wordt benut. In het GO wordt de kwaliteit van het besluitvormingsproces daarentegen goed bevonden.

Ook al is men op bepaalde punten van de uitoefening van de rechten van de PR in het gesubsidieerd onderwijs meer terughoudend, de wijze waarop de beslissingen worden genomen en de opvolging van de adviezen worden positiever ingeschat. In alle netten vinden de leden

de beslissingen die tijdens de vergaderingen worden genomen goed. Daarenboven worden de adviezen in het gesubsidieerd onderwijs en de besluiten in het GO meestal opgevolgd en in de meeste gevallen gebeurt dit ook getrouw.

PR-en en LORGO's hebben gedurende de eerste jaren van hun werking een bepaalde vergadercultuur ontwikkeld die door de leden op sommige punten als relatief geslaagd mag worden beschouwd, maar op andere nog voor verbetering vatbaar zijn. Uit het feit dat een goede werking van deze raden gepaard gaat met een hoge inschatting van de invloed van deze raden, kan worden besloten dat het belangrijk is te werken aan het functioneren van deze raden. Een grote verantwoordelijkheid blijkt hier te zijn weggelegd voor de voorzitters en de directie, gezien het vertrouwen dat zij genieten. De maatregelen die men zou kunnen nemen, kunnen echter niet uitsluitend gebaseerd worden op dit globale beeld. Elke raad leeft zijn eigen leven en het beleid zal dan ook aangepast moeten zijn aan de situatie van elke raad.

BIBLIOGRAFIE

- CHAPMAN, J. (ed.) (1990), *School-based decision-making & management*, London/New York, The Falmer Press.
- DEVOS, G., VANDENBERGHE, P., VERHOEVEN, J.C. (1989), *Schoolbeleid: mogelijkheden en grenzen. Een empirisch onderzoek*, Leuven-Amersfoort, Acco.
- GHEYSEN, A. & VERHOEVEN, J.C. (1994), 'Lokale schoolraden en participatieraden. Houding tegenover de nieuwe beleidsstructuren', *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, (1): 25-36.
- MAGITS, M. & VENY, L. (1992), 'Het Argo-decreet, de lege ferenda. Omtrent de samenstelling van de raden', *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, (4): 225-232.
- MAGITS, M. & VENY, L. (1992), 'Het Argo-decreet, de lege ferenda. Omtrent de bevoegdheidsaansprakelijkheids- en toezichtsregeling', *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, (2): 124-130.
- MAHIEU, P. (1989), *Mensen, macht en management. Een onderzoek in schoolorganisaties*, Leuven-Amersfoort, Acco.
- SMIT, F., G. REIJMER, G. VRIEZE, A. RUIJS (1987), *Het functioneren van de medezeggenschap in het onderwijs*, Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen.
- TORRINGTON, D. & J. WEIGHTMAN (1989), *The reality of school management*, Oxford, Basil Blackwell.
- VAN ESCH, W.J.M. (1989), 'Bestuurlijke en organisatorische factoren van invloed op de benutting van beleidsruimte door bijzondere schoolbesturen', pp. 151-163 in J. Scheerens & J.C. Verhoeven (eds.), *Schoolorganisatie, beleid en onderwijskwaliteit*, Lisse, Swets & Zeitlinger.
- VERHOEVEN, J.C. (1982), *De leerkrachten uitgedaagd. Een onderzoek over leerkrachten en onderwijsvernieuwing*, Leuven, Sociologisch Onderzoeksinstituut.
- VERHOEVEN, J.C. (1994), 'Leerkrachtenparticipatie en schoolbeleid', *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid* (3): 26-43.
- VERHOEVEN, J.C. & A. GHEYSEN (1993), *The effectiveness of schooling and educational resource management in Belgium (Flanders)*, Leuven, Departement Sociologie.
- VERHOEVEN, J.C., R. VANDENBERGHE, J. VAN DAMME (1992), *Schoolmanagement en kwaliteitsverbetering van het onderwijs. Een empirisch onderzoek in secundaire scholen*, Leuven, Departement Sociologie.
- VERSTEGEN, R., H. NEIRINCK & T. DELRUE, *Inspraak en medezeggenschap in het onderwijs*, Seminarieverhandeling, K.U. Leuven.
- X (1988), Bijzonder decreet betreffende de Autonome Raad van het Gemeenschapsonderwijs, 19 december 1988, *B.S.*, 29 december 1988.
- X (1991), Decreet betreffende de medezeggenschap in het gesubsidieerd onderwijs, 23 oktober 1991, *B.S.*, 14 november 1991.
- X (1994a), *Enquête met het oog op de evaluatie van de invoering van de medezeggenschap op lokaal vlak in het Basis- en Secundair Onderwijs*, Bijlage bij BARKO-ENQ.-VAST., december.
- X (1995a), *Eindrapport audit van de Argo verbeteringsvoorstellen*, Ernst & Young.
- X (1995b), *Enquête met het oog op de evaluatie van de werking van de participatieraden. Vaststellingen vanuit de ontvangen evaluatiegegevens*, BARKO-ENQ.-VAST.
- X (1995c), *Eindrapport audit van de ARGO - Rapport IV - Bevraging van lokale raden*, Ernst & Young.

1996-1997

5

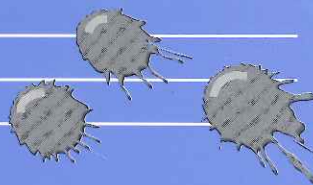
MEI - JUNI 1997

Tweemaandelijks tijdschrift

Afgiftekantoor

Antwerpen X

TIJDSCHRIFT VOOR ONDERWIJSRECHT & ONDERWIJSBELEID

BTW-statuuat van universiteiten
Het vak "recht" in het onderwijs: een must
Hoe effectief zijn Vlaamse secundaire scholen?
Participatieraden en lokale schoolraden
Onderwijsbeleid tussen sociaal-democratie en neoliberalisme

KLUWER

RECHTSWETENSCHAPPEN

BELGIË